

עוונת הרבנים

חלקאות בהונולולו. מפרסמים מיכרו הוגן. מציינים שהנתונים הם: בן 30 עד 30 וחצי, צריך לשלוט היטב בשפת הסאני סקריט, חייב להיות בעל קרחת ושתי שיני זהב. מה אפשר לעשות אם האדם היחיד בכל ישראל המתאים לתיאור זה הוא במקרה גיסו של בעל-המכרז, שכבר מכר דירתו וקנה כרטיסיסה להונולולו?

בשוק הרבנים אין מפרסמים מיכרזים. לכן נקטה מפא"י, באמצעות שר הדתות, בשיטה המקורית של מיכרז-הסוף. השר הכין תקנות שפירטו למי אסור להיות מועמד.

התקנות היו קצרות, אך כל פגיעה היתה בול.

תקנה מספר אחת: אסור שהמועמד יהיה מעל לגיל 71. הקרבן: איסר יהודה אונטרמן, 75. המועמד הראשון יורד מן הפרק.

תקנה מספר שתיים: אסור שהמועמד יהיה אורח זר. הקרבן: יוסף דוב סלובייצ'יק, אורח אמריקאי. המועמד השני יורד מן הפרק.

נשאר רק שלמה גורן. תקנות אלה לא יכלו להיות ברורות יותר אילו נאמר בהן: "יובא כחשבון רק מועמד ששרת לפחות 11 שנים בצה"ל, שעבר קורס צנחנים ושבר שם רגל, והיודע להחזיק בשעת התפילה בתת-מקלע מרגם קארל גוסטאב".

★ ★ ★

ק נודע על הכנת תקנות אלה, וכבר פרצה סערה בשוק הרבנים. בראש הצועקים היתה "הרבנות", שהחלה מודיעה הודעות ומכריזה הכרזות.

"הרבנות" פירושה כיום יצחק ניסים, משם ש"הבטחון" פירושו דוד בן-גוריון. לנסים לא היה איכפת שייבחר גורן. אולם נסים דאג לעצמו.

רב ראשי נבחר לתקופה של חמש שנים. אמנם, בדרך כלל נבחר רב ראשי כמעט אוטומטית מחדש בתום תקופת כהונתו, כמו נשיא המדינה. רק פעם אחת, עוד בימי השלטון העותומאני, סולק רב ראשי בתום כהונתו. היה זה הרב יעקב מאיר, שנבחר מחדש רק כעבור שנים, בימי הבריטים.

אולם לגבי נסים נוצר מצב חסרת-תקדים. הוא השניא את עצמו על העסקנים הדתיים ועל מפא"י גם יחד, לסיכוי להיבחר מחדש היו קרובים לאפס. לכן רצה לעשות עיסקה עם מפא"י: עזרו לי להיבחר שוב לראשון-לציון, ואני אעזור לבחירתו של גורן.

כך נוצר הרקע לשלישיה קדושה: המשולש טולידאנר-גורן-נסים, אשר במרכזו עומד דוד בן-גוריון.

יתכן שבונה היה מסתים הענין לולא נאלץ בן-גוריון, בלחץ נסיבות שונות לגמרי, לוותר על הקואליציה הממשל-תית שרצה בה (מפא"י-פרוגרסיביים-ציונים-כלליים-אגודת ישראל) ולהכניס לממשלה לא רק את השמאל אלא גם את המפלגה הדתית הלאומית. כתוצאה מכך הוקפאו התקנות של טולידאנו, וחלה הפוגה בשוק הרבנים. העסקות יעברו עתה לחזרי הממשלה, לסיכוב אחרון וסופי.

★ ★ ★

ל זה יבול היה להיות מחזה משעשע, אלמלא היה בו צד עקרוני אחד שצריך להדאיג כל בר-דעת: דתיים ובלתי-דתיים כאחד.

טובת המדינה וטובת הדת עצמה מחייבות הפרדה מוחלטת בין השתיים.

טובת המדינה מחייבת כי הרב הראשי לא יתערב בענינים שלה. טובת הדת מחייבת כי הרב הראשי לא יהיה פקיד המדינה וממלא שליחותו של שליט פוליטי אלא סמכות מוסרית והלכתית.

משתי בחינות אלה יש משהו מדאיג בתופעה זו של כיבוש הדת בידי מפא"י ומינוי רב ראשי מטעם השלטון.

אדם אנטי-דתי יכול להתפתות לחשוב כי מינוי רב-מטעם הוא דבר טוב, כאשר הוא מערער את אשיות הסמכות הדתית ומרוקן את מוסד הרבנות מתוכנו. אולם זוהי גישה קצרת-דואי.

אם השלטון הפוליטי - היינו מפא"י - ממנה רב ראשי משלו, הרי יצטרך הוא לדאוג לרב זה, לבסס את עמדתו ולאפשר לו לרכוש לבבות דתיים. הדבר יגרום בהכרח להידרוק גובר והולך של היחסים בין המדינה והרבנות, וכסופו של דבר ימצא הכובש את עצמו נכבש.

שוק הרבנים אינו מפרע לאיש - כל עוד אין הוא הופך לחלק מן השלטון הפוליטי.

אמריקאי בן 59. מכיון שהוא אישיות עצמאית, הוא רצוי לעסקנים הדתיים פחות. אולם יש לו תומך גדול בדמותו של שר-הפנים החדש משה שפירא, לו עוד מאד באוסף כספים באמריקה.

יתכן כי שפירא לא היה מצטער אילו ויתר סלובייצ'יק מרצונו על המשרה הרמה. אולם כל עוד נמצא סלובייצ'יק בשוק, חייב שפירא להפיץ את מנייתיו.

● **הרב שלמה גורן**, בן 43, הרב עם התת-מקלע, בן חבורתם של משה דיין ושמעון פרס.

בחירת גורן היתה רצויה לדוד בן-גוריון מכמה בחינות. זה טוב למפא"י. זה טוב לאותה

מועמד גורן

פיעה במפא"י שדוד בן-גוריון רוצה ביקרה ונשען עליה. וזה טוב גם לרעיונות הלאומניים והמיליטריסטיים הקרובים ללבו של בן-גוריון.

★ ★ ★

יתכן שגורן היה נבחר לתפקיד גם ללא אינטריגות. כי גם אויביו מודים שהוא ילד-פלא בשטח הדתי, עם כל הסיכויים להיות לגדול-תורה בזכות עצמו.

אולם גורן, על אף היותו דתי, אינו סומך על פלאים. הוא יודע כי בשוק הרבנים אין אדם נבחר בשל סגולותיו, אלא כתוצאה מאינטריגות מפלגתיות מסובכות.

אם רוב המשתתפים באסיפת-הבחירה הם פקידים-בשכר של הפועל המזרחי, לא יכול גם אליהו הנביא בכבודו ובעצמו להיבחר, אלא אחרי שהצטרף למפלגה הנכונה.

לכן סמך גורן על שיטות שאינן מפורטות בתלמוד דוקא. מפא"י השתלטה על עמדת-מפתח: כהונת שר הדתות. שם יושב אדם התלוי כל-כולו בחסדיו של דוד בן-גוריון.

מה היה טבעי יותר מאשר להפעיל את שר הדתות כדי להבטיח לגורן את הדתיקאן?

★ ★ ★

ל מפא"ייניק טוב יודע איך בוחרים בארץ פקיד בכיר באמצעות מיכרו. למשל, דרוש נציג למשרד ה-

רין כל הפסקים המסותרים בתלמוד, ישנו אחד המעורר סקרנות מיוחדת. במסכת בבא מציעא, דף כ"ד, עמוד ב' נאמר כי: "רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי נחמן בשוקא דגלזאי, ואמרי לה בשוקא דרבנן". היינו: רבא היה הולך וזן עם רבי נחמן בשוק הרצענים, ויש אמרים בשוק הרבנים.

איזה מין שוק רבנים היה זה? מה היה לרבנים למכור? אילו נכתבו מלים אלה כיום, בתלמוד חדש, לא היה איש מתפלא. כי כמדינת ישראל אמנם התפתח שוק של רבנים.

מה יש לרבנים למכור? רוע המזל, שום דבר לא - זולת את עצמם.

★ ★ ★

רגע מתכוננים הכל בשוק זה לעיסקה גדולה באמת: בחירתם של רבנים ראשיים חדשים. הביקוש קטן. לא דרושים אלא שניים - אחד אשכנזי, אחד ספרדי. אולם ההיצע גדול מאד. לפחות חצי תיכור רבנים חשובים, ועוד כמה וכמה פחות חשובים, היו רוצים להשתלט על הרבנות הראשית.

וזה די מוזר, כי בחוקי דת ישראל אין בכלל רבנות ראשית. החוק היהודי יודע רק על רבנים מקומיים בערים הנושאות את התואר "מרא דאתרא" ("אדון המקום"). כל מרא הוא סמכות דתית עליונה, ואין עליו עוררין.

על כן אין בדת היהודים מקום למוסדרה ש' שמו רבנות ראשית, וגם לא לבית-דין עליון לערעורים, שהוא חלק מן הרבנות הראשית. להיפך, פסקי-דין שניתן על-ידי שלושה רבנים, אין להרהר אחריו ואין לערער עליו.

השלטון העותומאני בארץ-ישראל לא הכיר בשום רבנות ראשית, אלא רק בחכם-באשי, רב ראשי שתפקידו היה חילוני בעיקר. מטשר השולטאן היה בנוי על עדות, והחכם-באשי היה אחראי על עדתו בפני "השער הגבוה" באיסטנבול.

רק הכריזים שינו מצב זה. הם רצו להחליש את ההנהגה הפוליטית העברית שהחלה מתגבשת בארץ. הם הקימו רבנות ראשית כדי להעביר את כובדיהמשקל למוסד דתי, שלא יעשה להם צרות.

זאת היתה הרבנות אשר מדינת ישראל ירשה אותה, עם היחסה, יחד עם מחנות-הצבא, חוקי-החירום ומדי-המטרה.

★ ★ ★

חילה לא חירבה איש לחשוב על ירושה זו. המצב היה שקט. שני הרבנים הראשיים היו איזניק הלוי הרצוב ובן-ציון מאיר חי עוזיאל, אנשים נוחים לבריות, שלא הרגיזו איש. הם היו קישוט נאה, לא מכשיר פוליטי. השלטון היה בידי עסקני המפלגות הדתיות, שהיו חברים בממשלה ושהתיחסו אל מוסדות הדת כאל חלקם בשלל הלאומי.

יתכן שמצב זה היה נמשך, אלמלא קרו כמה דברים. הם לא היו קשורים זה בזה. אך יחד יצרו מצב חדש. העיקריים שבהם:

● יצחק רחמים נסים, אדם בעל אמיביציות רבות, נבחר לתפקיד הראשון-לציון. הוא פיתח פעילות ציבורית, הרגיו את מפא"י בשורה של הפגנות.

● החיים הדתיים של יהדות הפזורה ירדו לשפל הדרגה, עם מותם של גדולי-תורה במיוחד, הפכו, כמעט בעל-כורחם, לבעלי מרות דתית בכל העולם היהודי. הבנין המפואר החדש של היכל שלמה הוסיף משקל למיתוס חדש של אטיקאן יהודי.

● בגלל הסיכסוך על "מיהו יהודי?" סולקו הדתיים מן הממשלה האחרונה והחלו מנהלים (זמנית) פוליטיקה אנטי-מפא"יית חריפה ביותר. הם נעזרו ברבנות והתבצרו מאחוריה.

כתוצאה מכל אלה החלה מפא"י מכינה לפתע את חשיבותו הרבה של המשלט הרבני. כחלק ממסעיה-כיבוש הכללי שלה במדינה, הן חלה יוזמת את כיבושו של שטח זה ושילובו במערך השלטוני הכללי שלה.

★ ★ ★

ותו של איזניק הלוי הרצוב סיפק את העילה למסע הכיבוש. מפא"י החליטה לשים את ידה על עמדה זו.

בשוק הרבנים עלו מניותיהם של שלושה רבנים אשכנזיים:

● **הרב איסר יהודה אונטרמן**, הרב האשכנזי הראשי של תל-אביב. הרב הקשיש, בן 75, רצוי למנגנון המפלגתי של הדתיים הלאומיים מפני שהוא חבר המפלגה ומפני שגילה עד כה משמעת מפלגתית למופת.

● התומך הגדול של אונטרמן הוא זרח תרהפטיג. הרב יוסף דוב סלובייצ'יק מבוסטון, אורח